

**«КОНТРОЛЬ КРЕДИТОМ І КАРБОВАНЦЕМ»:
КОНТРОЛЬНО-РЕВІЗІЙНІ ПЕРЕВІРКИ БАНКІВСЬКИМИ УСТАНОВАМИ
ФІНАНСУВАННЯ ПРОМИСЛОВИХ ОБ'ЄКТІВ В УРСР**

Досліджено специфіку ревізійної роботи банківських установ в УРСР в умовах сталінської індустріалізації. Проаналізовано докорінну перебудову взаємовідносин між радянськими банками і клієнтурою, перетворення банківських інституцій на апарат не тільки фінансування, але й державного контролю за використанням отриманих коштів.

Ключові слова: банківська система, Державний банк, контрольно-ревізійна діяльність, п'ятирічки, УРСР.

Банківське фінансування є головною запорукою успішної діяльності будь-якого підприємства, незалежно від галузі та форми власності. Незрівнянно зростає значення інвестицій в умовах перехідних періодів. Доба перших п'ятирічок, індустріалізація та сталінізація суспільства характеризувалася докорінними трансформаціями всієї парадигми життя радянського суспільства. Чільне місце у системі сталінського переродження зайняла фінансово-банківська система, яка повинна була забезпечити безперервне фінансування масштабного промислового будівництва. Відповідно радянські банки набули низки характерних рис і функцій, які визначили специфіку їх роботи на багато десятиліть наперед.

У сучасних умовах, коли перед Україною стоять надзвичайно складні завдання подолання наслідків командно-адміністративного керування, виведення економіки України з глибокої кризи, а також інтеграції країни в світову економічну систему, — важко переоцінити роль ефективно діючої банківської системи, яка є базовим визначальним елементом ринкової системи. Відтак наукове дослідження власного історичного досвіду функціонування банківських інституцій в умовах становлення ринкових відносин диктується самими потребами життя.

Навіть короткий історіографічний огляд засвідчує значну зацікавленість дослідників проблематикою вказаного періоду, таких, як: В.Даниленко, Г.Касьянов, С.Кульчицький, В.Литвин, О.Реєнт та інших [5; 11; 12; 13; 14; 16]. Утім питання трансформації банківської системи підрадянської України, особливості їх роботи в нових умовах, форми і методи банківської контрольно-ревізійної діяльності на промислових об'єктах, потребують більш детального комплексного вивчення.

Метою публікації є аналіз ревізійної діяльності банківських установ республіки в умовах перших п'ятирічок.

Основне завдання — дослідження особливостей, форм і методів банківської контрольно-ревізійної діяльності на промислових об'єктах.

В умовах проголошеної індустріалізації капіталовкладення в основні промислово-виробничі фонди з кожним роком усе збільшувалися. Їх загальний обсяг зріс з 438 млн. крб. у 1929 році до 743 млн. крб. у 1930 році, становив 997 млн. крб. у 1931 році й досяг 1 млрд. 229 млн. крб. у 1932 році (збільшення майже втричі у порівнянні із 1929 роком) [13, с.201]. На побудову та подальшу

модернізацію заводів-гігантів держава грошей не шкодувала. Так, кошторисна вартість «Запоріжсталі» — найбільшої в Україні новобудови за роки довоєнних п'ятирічок — дорівнювала 933 млн. крб. Вартість усіх об'єктів «Криворіжсталі» становила 818 млн. крб. тощо [12, с.222].

Настільки значні капіталовкладення ставили перед банківською системою республіки відповідальне завдання забезпечення безперервного й безпроблемного переведення фінансових потоків. Збільшувалася мережа банківських відділень, стрімко зростав фінансовий потенціал радянських державних банків. Тільки за 1935 рік розрахункові рахунки Держбанку в Україні збільшилися на 415 млн. крб., а поточні рахунки на 190 млн. крб., бюджетні активи збільшилися на 620 млн. крб. Активи українських філій зросли на 48%, а пасиви (без урахування бюджетних коштів) на 102%. Тільки по важкій промисловості пасиви зросли на 75 млн. крб. Обороти українських філій Держбанку за 1935 рік збільшилися на 55% і досягли 1400 млрд. крб. [15, с.4].

Утім, промисловий стрибок країна повинна була робити в надзвичайно несприятливих умовах. Брак кваліфікованих кадрів, устаткування, загальна економічна відсталість, а найголовніше — постійний гострий брак коштів, відсутність зовнішнього фінансування і як наслідок розрахунок виключно на внутрішні резерви, які, звісно, були далеко не безмежними. Масштабні соціальні експерименти-злочини: колективізація, розкуркулювання, примусова праця в'язнів, а також розгортання соціалістичного змагання й боротьба за режим економії — стали головними джерелами фінансування «будівництв століття». Принципово, що досвід буквальної спроби побудови утопічної моделі — «воєнного комунізму» — був урахований, незважаючи на певне розкручування маховика емісії, влада все ж не пішла цим звабливопростим шляхом наповнення Державного бюджету.

Радянські фінансисти питанням фінансування об'єктів індустріалізації приділяли особливу увагу. Так, у 1929 році голова Всеукраїнської контори Держбанку Певзнер у своєму зверненні до ЦК КП(б)У радикально і категорично виступав проти розкручування емісії, аргументуючи тим, що це неминучим чином підірве стабільність радянської валюти, призведе до стрімкої інфляції. Також фінансист застерігав від надмірного захоплення кредитуванням економіки, наголошуючи на необхідності максимально ефективно використовувати мобілізовані кошти. Адже більшість ресурсів на індустріалізацію діставалися шляхом карколомного маневрування — встановленням голодного пайка для інших, «непріоритетних» галузей народного господарства, що призводило до максимального виснаження економіки країни.

В таких умовах надмірне кредитування, коли завод або фабрика отримували більше грошей, ніж могли ефективно використати й поглинути, коли на рахунках новобудов накопичувалися мертвим вантажем невикористані кредити, могло б із самого початку перекреслити всі плани промислового розвитку: «кошти, яких не вистачає, повинні бути отримані не стільки по лінії збільшення банківського кредитування, скільки по лінії мобілізації внутрішніх ресурсів промисловості (неліквіди, зниження собівартості, зменшення дебіторської заборгованості) й кооперації (максимальне залучення паїв, внесків, авансів). Необхідно корінним чином змінити психологію для того, щоб скерувати увагу всіх господарських

органів і наркоматів не стільки на вимоги додаткових кредитів, скільки на роботу в зазначеному вище напрямку» [20, арк. 9].

Позиція радянських банкірів була врахована. Вище керівництво держави тримало питання фінансування індустріальних новобудов на постійному контролі. Й. Сталін у політичному звіті Центрального комітету XVI з'їздові ВКП(б) підкреслив, що «раціональна організація кредитної справи і правильне маневрування грошовими резервами мають серйозне значення для розвитку народного господарства» та проголосив важливість перетворення Держбанку «в загальнодержавний апарат обліку виробництва й розподілу продуктів» [17, с.326]. На той момент уже стало зрозумілим, що надання фінансування «за планом» на безповоротній основі повністю підривало будь-які стимули оптимізації виробничих процесів та переключало принципи господарського розрахунку. Й. Сталін на нараді господарників у 1931 році гнівно відмітив «на ряді підприємств і господарських організацій давно вже перестали рахувати, калькулювати, складати обґрунтовані баланси прибутків та витрат... вони розраховують на те, що Держбанк «у будь-якому разі нам видасть необхідні суми» [6, с.LXXIX].

Ситуація вимагала докорінної перебудови взаємовідносин між радянськими банками і клієнтурою. Так, в умовах індустріалізації банківські установи були змушені виконувати певні додаткові функції, перетворившись на апарат не тільки фінансування, але й державного контролю за використанням підприємствами і будівництвами отриманих коштів. Згідно з постановою Раднаркому СРСР від 2 липня 1935 року були встановлені щоквартальні терміни введення у дію новозбудованих підприємств. Система Промбанку (головним завданням якого було фінансування промислового комплексу країни) була «зобов'язана у своїй роботі виділити ці об'єкти і взяти їх під свій особливий нагляд». Постанова вимагала, щоб щомісячно не пізніше від 10 числа банк надавав вичерпну інформацію щодо будівництва по кожному такому об'єктові [7, арк. 131-132].

Як наслідок банківські працівники отримали функції та повноваження ревізорів, щорічно обстежуючи сотні й тисячі заводів, фабрик і будівництв. Тільки у другому кварталі 1935 року працівниками Промбанку (а їх в УСРР нараховувалося всього 321 особа) було проведено 490 відвідувань і обстежень будівництв промислових об'єктів. Суцільна перевірка проектів та кошторисів по головних будівництвах силами банківських службовців була проведена у Кременчуці, Константиновці, Кадіївці, Лисичанську, Харкові, Дніпропетровську, Красному Лучі, Маріуполі, Вінниці, Одесі, Ворошиловграді.

Певні проблеми, виявлені під час перевірок, спричинили припинення фінансування у 379 випадках (на 329 об'єктах після виправлення недоліків фінансування було згодом поновлене), а на деяких об'єктах закінчилися для адміністрації й карною відповідальністю. Так, виявлені банківськими ревізорами порушення з виплатами заробітної плати на шахті №3 імені К.Лібкнехта (місто Артемівськ) завершилися передачею справи у прокуратуру. Порушення на Вінничині на Чудновському спиртовому заводі призвели до зняття з посади директора тресту. Керівництво заводу з виробництва скла у Константиновці було віддане під суд. Також розпочалося слідство на Краматорському заводі безалкогольних напоїв, була заведена справа по Артемівському щебеневому заводу тощо [7, арк. 143, 146].

Відповідно банківські інспектори дістали практично безмежні повноваження. Виявлені порушення кредитної дисципліни, невчасне або неповне надання звітності, неефективне використання отриманих коштів та інші подібні негаразди — несли за собою максимально негативні наслідки: від припинення фінансування й повного заморожування банківських рахунків до звинувачення у «шкідництві» й кримінальної відповідальності. Приміром, проблеми із наданням фінансової документації спричинили те, що Всеукраїнська контора Промбанку віддала розпорядження заморозити всі рахунки Макбуду (місто Макіївка), що призвело до найсерйозніших проблем на будівництві (невиплати заробітної плати, неможливість розрахунків із підрядниками й постачальниками тощо), втім навіть скарги керівника організації Мамишвілі до ЦК КП(б)У, а також його звернення до прокурора республіки жодного результату не мали [21, арк. 74]. Фінансування було припинено аж до повного виконання всіх вимог банку.

Проте не тільки дотримання фінансової дисципліни цікавило банківських інспекторів. Одним із провідних завдань при проведенні обстежень і ревізій були перевірки цільового використання підприємствами отриманих коштів. Так досягалася максимальна ефективність використання виділеного фінансування. Перевірки Промбанку виявили за 1934 рік украї незадовільне використання кредиту в деяких регіонах. Наприклад, підприємства Київської області — використали в роботі всього 55% виділеного ним фінансування, в Донецькій області показник був ще гіршим — усього 43%, а на Вінниччині майже 60% усіх наданих коштів весь рік мертвим вантажем пролежали на банківських рахунках, не беручи жодної участі у виробничих процесах. Найгірші результати використання виділених коштів продемонстрували Одеський цукровий трест — 55%, Укртютюномахортрест — 76%, Полтавський завод «Метал» — 78%, Полтавський трикотажний комбінат — 73% тощо [21]. Величезні кошти місяцями без жодного руху зберігалися на рахунках.

Слід наголосити, що принциповою особливістю сталінської індустріалізації стало те, що на відміну від більшості країн світу розвиток промисловості здійснювався не заради задоволення споживчих потреб населення, тобто не для людини, не заради поліпшення життя людини, а навпаки, споживання промислової продукції населенням обмежувалося. Рівень життя падав. Держава стала не тільки власником усіх промислових об'єктів, а й головним споживачем виробленої ними продукції. Структурна диспропорція стала однією з головних ознак новоствореного промислового комплексу, що призвело до тотального дефіциту навіть товарів першої потреби. Таким чином, люди недосипали і недоїдали, отримували жорстокі покарання за прогули, або «шкідництво», втрачали здоров'я, а інколи й життя, виконуючи й стахановськи перевиконуючи плани-завдання — мільйони ж карбованців лежали забутими на банківських рахунках, не беручи ніякої участі у виробництві.

Зрозуміло, що виявлення подібних фактів не могло не хвилювати вище партійно-господарське керівництво країни. Просте звинувачення недбайливих керівників у безгосподарності, а то й свідомому «шкідництві» далеко не розв'язувало всієї проблеми. Вчасно виявити всі випадки надмірного фінансування й не допустити його повторення у майбутньому — стало одним із головних завдань роботи банківських інспекторів в умовах перших п'ятирічок. «Головні наші завдання — сприяти, допомагати кредитом і контролем

карбованцем господарству в його боротьбі за рентабельність, допомагати господарству, яке йде широким стахановським шляхом», — закликав голова Держбанку СРСР Л. Мар'яїн на початку 1936 року у своїй промові на нараді передовиків українських філій. Контроль карбованцем повинен був стати головним завданням радянського банківського працівника в умовах індустріалізації [3, с.3].

Друга сесія ЦВК СРСР віддала наказ Наркомату фінансів ще більше посилити роботу банків фінансування капітального будівництва з контролю за дотриманням всіма без жодних винятків будівництвами проектної й кошторисної дисципліни. На 1936 рік було поставлене масштабне надзавдання — зменшити собівартість капітального будівництва на 11%, підвищити продуктивність праці на 30%, зменшити адміністративно-господарські витрати на 25%, на 10% зменшити вартість матеріалів на будівельних майданчиках. Усе це у підсумку повинно було дати економію у 3,5 млрд. крб. «Величезну роль повинен і може відіграти також дієвий банківський контроль карбованцем», — закликала у лютому 1936 року передовиця «Экономической жизни» — друкованого органу Наркомфіну СРСР, Держбанку СРСР, Промбанку, Сільгоспбанку, Цекобанку, Торгбанку та ЦК Союзу фінансово-банківських робітників: «Наші банки довгострокових вкладень — державні контролери над витрачанням коштів, які відпущені на капітальне будівництво. І лише в тому випадку вони виконують покладені на них партією й урядом завдання, якщо цей контроль вийде з вузьких формальних рамок, якщо він буде дієвим, оперативним» [10, с.1].

Утім, щомісячно банківські перевірки викривали чисельні факти порушення фінансової дисципліни. Приміром, керівництво заводу з виготовлення жерсті у Новомосковську «Жерстьбуд» повідомило у річному звіті щодо проведеної на підприємстві повної інвентаризації; проте службове розслідування, здійснене інспектором Промбанку, довело, що насправді жодної перевірки наявних активів завод давно не проводив. В цей же час керуючий Дніпродзержинською контролюючою банку Палаш проявив службову недбалість й, не обтяжуючи себе ретельною перевіркою документації, сплатив підрядчику — конторі Союзхіммонтажу всі надані рахунки, складені за завищеними цінами; як наслідок «підрядчик збагатився за рахунок держави на декілька сотень тисяч карбованців» [2, с.3].

Працівники контори Промбанку в м. Сталіно виявили, що на будівництвах в регіоні було закуплено «про запас» зайвого обладнання майже на 9 млн. крб., а також матеріалів ще на 2,6 млн. крб. Приміром, завод «Азовскло» цілий рік боровся-вибивав для себе шахтну лебідку, проте за результатами ревізії з'ясувалося, що на заводі вже зберігаються на складах цілих 2 лебідки, про які керівництво просто забуло. Всього на 1937 рік на 100 найбільших будівництвах Донбасу мертвим вантажем осіло 36,4 млн. крб. запасів, які ніяк не використовувалися. Підприємства купували матеріали й обладнання просто «про всяк випадок». Утім, цілком у дусі часу та офіційної партійної лінії у зазначеній проблемі банківські ревізори звинуватили виключно «троцькістсько-бухаринських шкідників», які навмисно і свідомо закуповували для будівництв абсолютно непотрібні запаси. Працівники обласної контори Промбанку за результатами перевірок зробили доповідь на нараді будівельників при Донецькому обкомі КП(б)У, закликаючи покінчити зі «шкідництвом» [8, с.4]. Унаслідок цього, сотні й

тисячі «ворогів народу» на підприємствах отримували покарання, яке вони «заслужували».

Проте іноді подібні надмірні запаси були пов'язані не тільки із некомпетентністю керівництва або навмисним шкідництвом. Досить часто проблема була в самій системі командно-адміністративного ручного керування економікою, з її повним ігноруванням логіки і законів ринкових процесів. Адже плани будівництв і відповідно кошториси не були постійною величиною, а, навпаки, мали тенденцію до регулярного змінювання й коригування. Приміром, по Південно-Західній залізниці у кошториси за рік було внесено 119 виправлень та змін. Державне керівництво цікавило тільки одне — показники. І вони повинні були зростати. Ціна нікого не хвилювала. Все це призводило до постійної «штурмівщини», посилювало хаос у фінансовій звітності. Треба було мати неабияку сміливість, щоб відверто порушувати ці питання. Так, група працівників Київської обласної контори Промбанку прямо стверджувала, що надлишки й зайві запаси були пов'язані не тільки зі шкідництвом, але і з недоліками планування та постійними «надзавданнями», що призводило до частого переписування планів-кошторисів. Хоча, зрозуміло, банківські працівники однозначно схвалили ліквідацію всіх виявлених «шкідників» й наголосили на необхідності ще більшого підвищення пильності [18, с.2].

Досить часто інспектори навіть додатково виконували певну роботу, яка вже зовсім не стосувалася ані їх прямих банківських функцій, ані навіть контрольно-ревізійної діяльності. До прикладу, працівники Київської обласної контори Держбанку проявили ініціативу та не тільки виявили надлишки цементу на складах Київбуду і на фабриці «Київволокно», але й від себе з'ясували, які конкретні будівництва найбільше потребують саме цих матеріалів. Такими виявилися експериментальний завод №8, гумовий комбінат та Полтавська фабрика — саме їм банківські службовці й порадили відправити знайдені надлишки цементу, що і було виконано. Окрім того, працівник зазначеної філії інспектор Бланк виступив із принциповою новацією й на кондитерській фабриці ім. К. Маркса за його ініціативою був установлений контрольний пост боротьби із недоліками. Кожен день інспектор, навіть не маючи можливості особисто відвідати фабрику, все одно негайно отримував інформацію щодо будь-яких ускладнень і недоліків у роботі фабрики.

Зрозуміло, що виконання ще й контрольно-ревізійної функції призводило до непомірного додаткового навантаження на фінансових працівників. Так, через руки інспектора цін з київського комунального банку М. Деражинського тільки за 1938 рік пройшло рахунків на загальну суму в 44 млн. крб. Утім, він устиг ще й «ретельно перевірити кожний документ» і як наслідок відхилити 130 рахунків на загальну суму 719 тис. крб. Більше того, службові розслідування, проведені М. Деражинським, виявили низку фактів порушення фінансової дисципліни. Приміром, інспектор установив, що цегляний завод міста Києва нав'язував покупцям дорогу гжельську цеглу, яку слід було використовувати виключно для виконання певних спеціальних робіт, але ніяк не для кладки стін (що непомірно й непотрібно збільшувало вартість будівництва). Так, місцева кіностудія, закупивши 85 тис. штук, переплатила на цій операції 1600 крб.

Також за пропозицією Деражинського пісок на асфальтно-бетоний завод почали перевозити іншим, більш коротким шляхом, що у підсумку дало економію

у 2 крб. 23 коп. на кожну перевезену тонну, або 15 тис. крб. на місяць. Окрім того, працівник брав активну участь у розробленні довідника тарифів на перевезення вантажів і цінників на будівельні матеріали. Потім цей довідник випустив Київський виконком [4, с.3].

Збільшення навантаження на банківських працівників відбувалося за умов гострого браку кваліфікованих кадрів. Сталінські репресії, пошук і ліквідація «шкідників», нескінченні «чистки» надзвичайно гостро поставили кадрову проблему. Так, на 1937 рік на периферії був некомплект майже 2 тис. кредитних інспекторів, 1200 головних бухгалтерів, сотні керівників банківськими філіями, не кажучи вже про гостру потребу в рядових співробітниках. Намагання розв'язати цю проблему за рахунок масштабного «підсилення» банківських інституцій політично грамотними висуванцями (головним чином комсомольським та партійним активом, а також «посланцями» робітничого класу й колишніми активістами комнезамів) розв'язувало проблему тільки арифметично — на місце репресованого фахівця призначався новий кадр, який дуже часто не те що навіть уявлення не мав про ази банківської справи, а й узагалі мав надзвичайно низький загальний освітній рівень. Відповідно висуванці, які займали місця репресованих, майже весь час витрачали на оволодіння спеціальністю.

Приміром, філія Держбанку в Бердянську наприкінці 1930-их років фактично виконувала функції лікнепу. Тільки з травня по грудень 1939 рік у філії було проведено 234 заняття з вивчення банківської справи серед службовців. Утім, і цього виявилось замало, керівник відділення Закора був змушений запровадити принципову для банківської системи новачку: у філії після роботи із висуванцями розпочиналося викладання вже не банківських, а загальноосвітніх предметів. Адже більшість висуванців, які прийшли у філію на місця «вичищених» працівників (наприклад, на посаду інспектора з фінансування був присланий Бордют — голова колгоспу, кур'єр Філатова була висунута на посаду операціоністки тощо) не мали елементарних знань із загальноосвітніх предметів навіть у рамках шкільної програми. Тож, для виправлення ситуації керівником цього відділення була запрошена ціла група вчителів із місцевої школи [19, с.3].

Окрім того, слід ураховувати, що специфіка «радянського» банку мала наслідком те, що в банківських установах відбувалися численні політінформації, читання, збори та наради з обговорення політичних питань, а також і навчання військової справи: тематичні лекції на теми хімічної оборони, діяли гуртки парашутного й стрілецького спорту тощо. Це само по собі вже залишало не так і багато часу на виконання службовцями своїх безпосередніх обов'язків, тим більше за умов необхідності проведення ще й спеціального навчання або оволодіння шкільними предметами.

Таким чином, у принципі корисна ідея банківського контролю, в умовах сталінізації суспільства, часто-густо перетворювалася лише на добрі побажання та яскраву звітність. Адже від працівників іноді вимагали просто неможливого. Так, консультант Промбанку Агавельян у надрукованому в газеті «Экономическая жизнь» листі ставив питання максимально гостро. Окрім прямих службових обов'язків, на нього було також покладене завдання ревізійного нагляду за 38 будівництвами, проте «щоб докладно вивчити будівництво, треба присвятити йому мінімум 10 днів на місяць. Ось і робіть висновки — скільки декад треба витратити на 38 будівництв» [1, с.3]. Як наслідок, у ревізійній роботі панував

чисто формальний, поверхневий підхід, тут уже не до ревізій — встигнути хоча б просто відвідати всі необхідні об'єкти. Іноді інспектори не встигали зробити навіть це. Так, інспектор Харківської обласної контори Промбанку Дрижерук зумів відвідати тільки 8 з 17 будівництв, які він повинен був регулярно обстежувати [9, с.3]. Відповідно, за таких умов більшість перевірок проводилися виключно на папері, маючи на меті скоріше поліпшення загальної звітності по банківській установі, аніж реальний вплив на народногосподарський комплекс.

Таким чином, контрольно-ревізійна діяльність банківських працівників допомагала державі заощаджувати мільйони карбованців, привчаючи керівників підприємств до фінансової дисципліни. Відмова від непу, ліквідація комерційного кредитування, повне і тоталітарне підпорядкування банківської системи загальному плану, позбавлення її будь-якої самостійності та ініціативи остаточно перекреслили всі основоположні принципи існування банків, породивши такий феномен, як «радянський банк», неможливий у нормальних умовах ринкової економіки. Комерційний кредит був замінений прямим банківським фінансуванням, що по своїй суті нагадувало повернення до методів жорсткого розподілу в умовах «воєнного комунізму». За таких обставин, коли відмова від ринкового механізму регулювання кредитно-банківської діяльності позбавила весь народногосподарський комплекс країни будь-яких стимулів у своїй роботі, таким «стимулом» стала діяльність в умовах постійної загрози звинувачення у «шкідництві» та покарання внаслідок неекономічно складених планів і кошторисів. У цьому сенсі ревізійна діяльність працівників банківських інституцій мала певний економічний ефект. Утім, в умовах гострого браку кваліфікованих фахівців і постійної «штурмівщини» надзавдань, досить часто нестача часу, відсутність реальної можливості проведення об'єктивної широкомасштабної перевірки призводили до того, що обстеження перетворювалися тільки на імітацію діяльності.

Список використаної літератури

1. Агавельян. Из 38 строек знаю только 4 / Агавельян // Экономическая жизнь. — 1936. — 2 лютого. — С.3.
2. Аптекарь И. Усилить контрольную работу Промбанка / И. Аптекарь // Финансовая газета. — 1939. — 20 лютого. — С.3.
3. Банк должен стать образцом культуры и четкости. Речь председателя правления Государственного банка СССР тов. Л.Е. Марьясина на совещании отличников украинских филиалов Государственного банка // Экономическая жизнь. — 1936. — 14 лютого. — С.3.
4. Гарин Н. Инспектор цен / Н. Гарин // Финансовая газета. — 1939. — 2 лютого. — С.3.
5. Даниленко В.М. Сталінізм на Україні: 20-30-роки / В.М. Даниленко, Г.В. Касьянов, С.В. Кульчицький — К.: Либідь, 1991. — 340 с.
6. Денежное обращение и кредитная система Союза ССР за 20 лет. Сборник важнейших законодательных материалов за 1917-1937 гг. — М.: Госфиниздат, 1939. — 356 с.
7. Державний архів Миколаївської області. — Ф. Р-1411. — Оп.1. — Спр.14.
8. Дубицкий. Запасы на всякий случай / Дубицкий // Финансовая газета. — 1938. — 6 вересня. — С.4.
9. Ельшанский. «Надо заняться, но... некогда» / Ельшанский // Экономическая жизнь. — 1936. — 2 лютого. — С.3.
10. За действенный банковский контроль // Экономическая жизнь. — 1936. — 2 лют. — С.1.

11. Кульчицький С.В. Комунізм в Україні: перше десятиріччя (1919-1928 рр.) / С.В.Кульчицький. — К.: Основи, 1996. — 396 с.
12. Кульчицький С.В. Україна між двома війнами (1921-1939 рр.) / С.В. Кульчицький. — К.: Альтернативи, 1999. — 336 с.
13. Кульчицький С.В. УСРР в добу нової економічної політики (1921-1928 рр.): Спроба побудови концептуальних засад реальної історії / С.В. Кульчицький. — К.: Вид-во НАН України, 1995. — 203 с.
14. Литвин В.М. Україна: міжвоєнна доба (1921-1938 рр). / В.М.Литвин. — К.: Альтернативи, 2003. — 512 с.
15. Певзнер А.М. Итоги работы украинских филиалов Государственного банка / А.М. Певзнер // Экономическая жизнь. — 1936. — 20 січня. — С.4.
16. Реєнт О.П. Україна між світовими війнами (1914-1939 рр.): Події. Люди. Документи. Нариси історії / О.П. Реєнт, І.А. Коляда. — К.: Школа, 2004. — 542 с.
17. Сталін Й.В. Політичний звіт Центрального комітету XVI з'їздові ВКП(б) / Сталін Й.В. Твори. — К.: Держполітвидав України, 1950. — Т.12. — С.233-368.
18. Укрепляем финансовое хозяйство строек // Финансовая газета. — 1938. — 18 жовтня. — С.2.
19. Учеба в филиале Госбанка // Финансовая газета. — 1939. — 12 січня. — С.3.
20. Центральний державний архів громадських об'єднань України (далі ЦДАГО України). — Ф.1. — Оп.20. — Спр.2978.
21. ЦДАГО України. — Спр.6564.

К. В. Никитенко

«КОНТРОЛЬ КРЕДИТОМ И РУБЛЕМ»: КОНТРОЛЬНО-РЕВИЗИОННЫЕ ПРОВЕРКИ БАНКОВСКИМИ УЧРЕЖДЕНИЯМИ ФИНАНСИРОВАНИЯ ПРОМЫШЛЕННЫХ ОБЪЕКТОВ В УССР

Исследована специфика ревизионной работы банковских учреждений в УССР в условиях сталинской индустриализации. Проанализирована коренная перестройка взаимоотношений между советскими банками и клиентурой, превращение банковских учреждений в аппарат не только финансирования, но и государственного контроля за использованием полученных средств.

Ключевые слова: банковская система, Государственный банк, контрольно-ревизионная деятельность, пятилетки, УССР.

K. V. Nikitenko

«CONTROL BY THE CREDIT AND ROUBLE»: THE AUDITING OF FINANCING THE INDUSTRIAL OBJECTS IN THE SOVIET UKRAINE PERFORMED BY THE BANKING INSTITUTIONS

The author has studied the specific character of audit operations performed by banking institutions under Stalin's industrialization plan. The radical reorganization of relations between banks and their clients, and the transformation of banking institutions not only into financial machines, but also into the state organs controlling the utilization of extended funds is analyzed.

Keywords: banking system, State Bank, audit operations, five-year plans, the Ukrainian SSR.

Надійшла до редакції 29 лютого 2012 року